

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale, sev Institutio Sacerdotvm, Ex Divinis Litteris Et Vetervm Patrvm Disciplina

Torres, Alfonso de

Ingolstadii, 1604

VI. De horis Canonicis, & cantu Ecclesiastico. §. I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48973)

CAPVT VI.

DE HORIS CANO-
NICIS, ET CANTV
ECCLESIASTICO:DE DOMINICÆ DIEI
ET ALIORVM FESTORVM,
ET
FERIARVM OBSERVATIONE,
ET ORIGINE.*De Horis Canonicis, & Cantu
Ecclesiastico, §. I.*

SUMMARIVM.

SEPTEM hora Canonica tam diurna, quam
nocturna. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 9. 12. 16.

Earum vsus, & significatio. 18.

Preces à Domino sumpserunt originem. 14.

Antiquus orandi mos Christianorum. 15.

Horarum intervalla, & varietas utilis, & necessa-
ria. 7.

Quali habitu in chorum intrandum. 19.

Et ibi qualiter officium recitandum. 20, 21.

Processionum origo. 23.

N 5

Meli-

*Melius in Ecclesia cum fratribus oratur, quam priuati
domi. 24.*

De horis priuate dicendis. 25. 26. 27. 28.

Ne dicantur de ambulando. 26.

Ne simul omnes. 39.

Ne tantum ore, sed corde. 29. 30. 31. 32. 33.

Sacerdotes semper & sine intermissione orare debent.

*& qualiter id intelligendum; & plorare, & pro populo
contra demones intercedere tenentur, 10. 34.*

Et esse Deo grati. 36. 38. 39.

(36. 37.)

Cantus Ecclesiastici, & varia instrumenta musica. 7.

8. 11. 13.

Eius origo. 40.

Effectus, & laus. 42. 43.

Et antiquitas. 44.

Et auctores. 45.

Alterna Psalmorum decantatio vnde. 40.

Synaxis quid. 16.

- 1 **V**ESPERE, & mane, & meridie narrabo, & annuntiabo: & exaudiet vocem meam. *Psal. 54.*
- 2 In matutinis meditabor in te. *Psal. 62.*
- 3 Mane oratio præueniet te. *Psal. 87.*
- 4 Media nocte surgebam ad confitendum tibi. *Psal. 118.*
- 5 Septies in die laudem dixi tibi. *Ibidem.*
- 6 Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. *Psal. 140.*
- 7 Cantate Domino canticum nouum: cantate Domino omnis terra. *Psal. 149.*

Lauda.

Laudate dominum in sono tubæ, laudate eum in 8
psalterio, & cithara, &c. *Psal. 150.*

Fenestris apertis in cenaculo suo Daniel contra Ie- 9
rusalem tribus temporibus in die flectebat ge-
nua sua, & adorabat, confitebaturq; coram Deo
suo, sicut & ante facere consueuerat. *Dan. 6. Sa-*
cramento scilicet Trinitatis, quæ in nouissimis tempo-
ribus manifestari habebat. S. Cypr. de oratione Do-
minica, ad finem.

Inter vestibulum & altare plorabunt Sacerdotes: & 10
dicent, &c. *Ioel. 2.*

Et hymno dicto, exierunt in Montem oliueti. 11
Matth. 26.

De Hora diei tertia *Act. 2. de nona Act. 3.* 12

Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in 13
omni sapientia docentes, & commonentes vos-
metipfos, psalmis, hymnis, & canticis spirituali-
bus, in gratia cãtantes in cordibus vestris Deo.
Coloss. 3.

Preces Ecclesiasticæ vnde sumpserint originem.

PRECIBVS Deum deprecari Christus nobis & 14
cõposuit, & constituit. Cum ergo quærent Apo-
postoli Domino supplicare, & nescirent quomo-
do deprecarentur, dixerunt Christo; Domine do- *Luc. 11.*
ce nos orare, id est, compone nobis preces. Statim
Dominus de libro iuris cælestis docuit, quomodo
orarent, & quomodo à Domino impetrarent. Ex
hoc perducta est cõsuetudo Ecclesiæ Dominũ pre-
cibus exposcere contra ægritudines animæ, & vti
preci-

precibus instar earum, quas constituit Christus, quasque primum Græci cœperunt componere, quibus Domino supplicaretur. *S. Isid. de off. l. 1. c. 9.*

Antiquus orandi mos Christianorum.

- 15 QVOTIDIE bis precari solent Christiani, mane, & sub vesperam, oriente Sole, petentes diem vere felicem, utq; mentes eorum cœlesti repleantur lumine; occidente vero, ut anima exonerata sensibus in totum, moleque rerum sensibilibum veritatem vestiget in consistorio domestico. *Philo Iud. l. de vita contemplatiua. Tertul. in Apologt. c. 2. ex Plinio. l. 10. epist. 79.*

De Horis diurnis.

- 16 ORIENS Sol videat librum in manibus tuis: post tertiam a synaxes conficies: sexta hora absolues deprecationes tuas, cum Psalmis, ploratu, & supplicationibus: nona hora sursum in hymnis, & glorificationibus eris. *S. Athanasius de virginitate.*

a Synaxes] erat conuentus celebris, vel congregatio, in qua sacerdotes, vel monachi ad orandum, vel ad sacrosancta mysteria celebranda, vel ad audiendam sacram aliquam exhortationem conueniebant. Ea vox à Latinis varie usurpatur, Collecta, Conuentus, Congregatio, Conuenticulum, Celebritas, Solemnitas; ut videas passim apud Cassianum, maxime l. 2. c. 10. Sunt etiam Synaxes communionis fieri ordinatæ ab Apostolis quarta, & pro sabbato, & Dominica teste S. Epiphanio l. 3. contra hæreses tom. 2. hæresi 80. ad fin.

Hora-

Horarum interualla, & varietas necessaria.

VTILIS, meo quidem iudicio, hæc in orationibus, & Psalmorum decantationibus, quæ certis temporibus fiunt, diuersitas est, atque varietas, ob eam causam, quod in perpetua similitudine, & æqualitate rerum, animo nescio quomodo torpescendo quædam oboritur, atq; tædium, eaque re aliud agens ad futiles, & vagas cogitationes aberrat. In vicissitudine autem atque varietate, cum psalmodiæ, tum singularum horarum orationis, & studium ipsum renouatur, & attentio instauratur. S. *Basilius in regul. fusioribus, interrogat. 37.*

De sacrarum Horarum vsu, & significatione.

PRECES vestras facite diluculo, tertia hora, sexta, nona, vespere, & in galli cantu. Diluculo, gratias agentes, quoniam illuminauit nos Dominus expulsa nocte, & inducto die: tertia quoniam illa hora Dominus sententiam Pilati accepit: sexta, quoniam tunc crucifixus est: nona, quoniam omnia commota sunt crucifixo Domino perhorrentia impiorum audaciam, & non ferentia ignominiam Domini: vespere, gratias agentes, quod dedit nobis noctem diurnorum laborum requie-tem: in galli cantu, quoniam illo tempore nuntiatu-
tur aduentus diei ad exercenda opera lucis. S. *Clemens de Constit. Apostol. l. 8. c. 34. Vide S. Basilium in regul. fusior, interrog. 36. & serm. 1. de instit. monacho-*

rum. S. Athanas. l. de virginitate, vel de meditatione. 8. Hieron. ep. 7. 8. 22. 27. 48. & in c. 6. Daniel. S. Chrysoff. hom. 59. ad populum. Antioch. Cassian. l. 2. c. 2. lib. 3. c. 3. S. Antonin. p. 3. tit. 13. cap. 4. Concil. Aquisgran. sub Ludouico Pio, cap. 126. cum. seqq. Plin. lib. 10. ep. 79. ad Traianum.

Quali habitu in Chorum intrandum.

- 19 HORAS canonicas dicturi, cum tunica talari, ac superpelliceis mundis, vltra medias tibias longis, iuxta temporum ac regionum diuersitatem, Ecclesias ingrediantur. *Concil. Basil. Sess. 21.*

Horæ canonicæ, & Officiū diuinū qualiter in choro recitandum, & quibus de causis institutum.

- 20 CLERICOS, quibus diuini Officij celebrandi cura incumbit, sedulo commonendos, & per Prælatos digna mandamus animaduersione compellendos, vt non vocis tantum modulatione, sed deuotione cordis debitū suæ seruitutis pensum absoluant, & ad diuina officia peragenda corpore pariter, & mētē se cōponant; quo simul & Deo gratum cultum exhibere, & populo consideranti deuotionem augere valeant. Nemo in Choro aliis psallentibus seorsum legere aliquid, aut suas horas canonicas orare, aut fabulari, aut aliis leuitatibus intendere permittatur: negligentes vero legere horas canonicas si deprehensi fuerint, per Prælatos subtractione portionis fructuum, in elemosynas

synas pauperum, aut alios pios vsus conuertendæ
puniantur. *Concil. Mogunt. c. 53. Et quibus de causis
officium diuinum fuerit institutum, vide apud S. Bonu.
de sex alis Seraphim. c. 8.*

De eodem; ac de pausa in medio versu- culi Psalmorum.

STATVIT sancta Synodus, vt in cunctis cathe- 28
dralibus & collegiatis Ecclesiis, horis debitis, signis
congrua pulsatione præmissis, laudes diuinæ per
singulas horas non cursim, aut festinanter, sed tra-
ctim, & cum pausa decenti, præsertim in medio
versiculi Psalmorum, debitam faciendo inter so-
lemne, ac feriale officium differentiam, reuerenter
ab omnibus persoluantur, &c. *Concil. Hildesem. c. 36.
Concil. Basil. Sess. 21. c. 3.*

De origine processionum per Ecclesias vel extra.

PROCESSIONES in Dominico die primus insti- 22
tuit S. Agapitus Papa. vt refert *Martinus Polonus
in Supputationibus anni 537. sed multo ante tempora S.
Agapiti constat fideles consueuisse procedentes publico
conuentu fundere ad Deum preces, vt constat ex Ter-
tulliano, ad vxorem l. 2. c. 4. ex S. Hieron. ep. 7. 12. 22. S.
Basilio ep. 63. Concil. Laodic. c. 17. Vide etiam Rupertum
l. 7. de diuinis off. c. 21.*

De origine Litaniarum, seu Rogatio- num.

ROGATIONES, seu Litanias ante Ascensionem 23
Domi-

Domini placuit celebrari; ita, vt præmissum tri-
duanum ieiunium in Dominicæ Ascensionis so-
lemnitate soluatur. Per quod triduum serui & an-
cillæ ab opere relaxentur: quo triduo omnes ab-
stineant, & Quadragesimalibus cibus vtantur.
Concil. Aurelian. de cons. dist. 3. c. eod. Mogunt. c. 32. 33.

Verustissimam Ecclesiæ consuetudinem esse, Litanias
peragere, certissimum est; vt patet ex S. Basilio ep. 63.
ad Neocæsarienses, & ex S. Augustini serm. 173. de tem-
pore in vigil. Ascensionis. sed, à quo primum fuerint in-
stituta, non satis liquet. Licet enim vulgo credatur, S.
Gregor. illarum fuisse auctorem, id tamen verum non
est. neque enim ipse primus illas inuenit, sed ad S. Petri
Basilicam eas, quas Maiores vocamus, indixit festo die
S. Marci Euangelistæ: vt videre est in Constitutione
eius, data 4. Kal. Septembris l. 11. c. 2. Quem etiam, vr-
gente aliqua necessitate, non tantum Romæ, sed aliis et-
iam in locis, non tantum semel in anno, sed quater &
quinquies illas celebrari præcepisse, constat ex epist. 76.
l. 7. indictione 2. ad Castorium, ex epist. 45. l. 9. & alibi
sæpe. Litanias vero, quas Minores vocamus, triduo ante
diem Ascensionis instituit primus S. Mamertus Episco-
pus Viennensis, vt refert Burchardus l. 13. c. 7. Quarum
videlicet Minorum institutio antiquior est, vt pote qua
tempore S. Simplicij Papæ, & Zenonis Imperatoris fue-
runt inuenta, centum circiter & viginti annos ante
tempora S. Gregorij Magni, & Mauritiij Impe-
ratoris, vbi Maiores instituta
fuerunt.

Meli.

Melius oratur in Ecclesia cum fratribus
quam domi priuate.

DOMI quidem orari potest, &c. *Vt supra, c. 4. de* 24
templis. §. 1. num. 17.

De septem Horis canonicis priuate di-
cendis.

PRESBYTER, mane matutinali officio expleto, 25
pensum seruitutis suæ, videlicet, Primam, Terti-
am, Sextam, Nonam, Vesperamq; persoluat; ita
tamen, vt horis cõpetentibus iuxta possibilitatem,
aut à se, aut à scholaribus, publice compleatur, &c.

Propheta dicente: Septies in die laudem dixi tibi. *P/a. 118.*

Quia septenarius numerus à nobis impletur, si
Matutinali, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ,
& Completorij tempore nostræ seruitutis of-
ficia persoluamus. Nam de nocturnis vigiliis idem
Propheta ait: Media nocte surgebam ad confi-
tendum tibi. Ergo his temporibus laudes Creato-
ri nostro super iudicia suæ iustitiæ referamus. *Con-
cil. Agath. al. Nannet. c. 60. secundum Burchard. l. 2. c.
104. de celebr. Miss. cap. 1. dist. 91. c. eod. Tertull. l. 2. ad
uxorem. S. Iustinus martyr apol. 2. pro Christianis. Cle-
mens. Alex. l. Stromatum contra Hæreticorum vasa-
niam. Concil. Laodic. c. 18. Hildesem. c. 38.*

Ne dicantur Horæ deambulando.

NEQVA occasione in diuersa rapti desint offi- 26
cio suo clerici, districtius prohibemus, ne deam-
bulando horas dicant, sed in locum aliquem ora-
tioni aptum tantisper concedant; vt mentis eua-
gatio,

O

gatio, quæ ex tumultuariâ deambulatione nasci solet, fructum orationis intercipiat. *Concil. Treuer. c. de horis canonicis.*

Horæ canonicæ qualiter dicendæ.

- 27 **ADMONET** sancta Synodus Sacerdotes, si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt, vt non in gutture, vel inter dentes, seu deglutiendo, aut Synopando dictiones, nec colloquia, vel risus intermiscendo, siue soli, siue associati, diuinum, nocturnumque officium reuerenter, verbisq; distinctis peragant; ac tali in loco, vnde à deuotione non retrahantur, ad quam se disponere, ac præparare debent, iuxta id, quod scriptum est: Ante orationem præpara animam tuam, ne sis quasi qui tentat Deum. *Concil. Hildesem. c. 38. Aquisgr. c. 131. 132. Innoc. 3. in Conc. gen. de celebr. Miss. c. dolentes.*

Ecl. 18.

De eodem.

- 28 **MONEO** vos, dilectissimi, pure, ac strenue diuinis interesse laudibus. Strenue quidem, vt sicut reuerenter, ita & alacriter Domino assistatis non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis, aut remissis vocibus muliebri quiddam balba de nare sonantes; sed virili, vt dignum est, sonitu, & affectu voces Sancti Spiritus depromentes. *S. Bonau. l. 4. Pharetra*

c. 21. ex S. Bernardo.

Non

Non verbis tantum, sed corde orandum.

NON mediocriter errant, qui bono magno ²⁹
præferunt mediocre bonum. nonne rationabilis
homo dignitatem amittit, qui vel ieiunium carita-
ti, aut vigiliis præfert sensus integritati, ut propter
abstinentiam immoderatam, atque indiscretam
Psalmorum, vel officiorum decantationem, aut
amentiam, aut tristitiam notam incurrat? Numquid
multitudine verborum flecti Deus, ut homo, po-
test? Non enim verbis tantum, sed corde orandus
est Deus. Melior est quinque Psalmorum decan-
tatio cum cordis puritate, & serenitate, & spiritali
hilaritate, quam totius Psalterij modulatio cum
anxietate cordis, & tristitia, &c. *S. Hieron. de conf.
dist. 5. c. eod.*

De eodem.

ORANDI pertinacia ita demum meretur esse ³⁰
fructifera, si, quod ore precamur, hoc etiam mente
meditemur; neque alio clamor labiorum, quam
cogitationum scindatur intuitus, &c. Ore quidem
orantes, sed mente foris vagantes, omni se oratio-
nis fructu priuant, putantes à Deo precem exau-
diri, quam nec ipsi, qui fundunt, audiunt. *Ven Bedæ
super Matth. c. 15. S. Basilius hom. in Martyrem Iulit-
tam, quæ est. 5. inter varias.*

De eodem.

IMMOLANTES hostiam laudis, iungamus sensum ³¹
O 2   verbis,

verbis, affectum sensui, exultationem effectui; grauitatem exultationi, humilitatem grauitati, libertatem humilitati; quo liberis purgatæ mentis passibus procedamus, & excedamus per inusitatas quasdam affectiones spirituales lætitiâ in iubilis amœnitatibus, in lumine Dei, in suauitate, in Spiritu sancto. *S. Bern. sup. Cant. serm. I.*

De eodem.

- 32 NIHIL aliud, dum psallitis, quam quod psallitis, cogitetis. Nec solas dico vitandas cogitationes vanas, & otiosas: vitandæ sunt & illæ dumtaxat illa hora, & illo loco, quas officiales fratres pro communi necessitate, quasi necessario, frequenter admittere compelluntur. *S. Bonau. in Pharetra. 4. c. 31. ex eodem S. Bern. sup. Cant.*

De eodem.

- 33 QUANDO stamus ad orationem, fratres dilectissimi, inuigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio carnalis hominis, & secularis abscedat; nec quicquam tunc animus aliud, quam id solum cogitet, quod precatur. Ideo & Sacerdos ante orationem præfatione præmissa parat fratrum mentes, dicendo, Sursum corda; & dum respondet plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur, se nihil aliud, quam Dominum, cogitare debere. Claudatur contra aduersarium petus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei tempore orationis venire patiat. *S. Cypr. serm. 6. de orat. Dominic. de cons. dist. I. c. eod. Vide inf. p. 2. c. 8. §. 5. silentio cap. Fidelium, n. 18. & cap. clamor. n. 19.*

Sem-

Semper & sine intermissione orat, qui
orandi tempora non intermittit, &
Canonicas horas obseruat.

DICEBAT Iesus, quoniam oportet semper ora-³⁴
re, & non deficere; & Apostolus; Sine intermis-^{Luc. 18.}
sione orate. Quis autē potest ita semper orare, &^{1. Th. 5.}
sine intermissione precibus insistere, vt nec alimē-
ta sumendi, aut dormiendi tempus habeat? Aut
ergo dicendum est, eum semper orare, & non de-
ficere, qui Canonicis horis quotidie iuxta ritum
Ecclesiasticæ traditionis psalmodiis, precibusque
consuetis Dominum laudare, & rogare non desi-
stit; & hoc esse, quod Psalmista dicebat: Benedi-^{Psal. 35.}
cam Dominum in omni tempore, semper laus
eius in ore meo. Aut certe omnia, quæ iustus se-
cundum Deum gerit, & dicit, orationem esse repu-
tanda, &c. *Ven. Beda, in c. 18. Luca. Ita S. August. l. 6.*
de Heresibus, heresi 57. S. Anselmus in c. 5. epist. 1. ad
Thessalon. S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 14. ad 4. Vide inf. c. 7. §.
1. de orationis puritate. c. siue comeditis. n. 35. cum seqq.

De punitione cuiusdam Episcopi Colo-
niensis, quod omnes horas simul reci-
taret.

CLERICVS Coloniensis Ecclesiæ vadum flumi-³⁵
nis transibat, & ecce beatus Seuerinus, eiusdem
Ecclesiæ nuper Episcopus, equi eius habenas ap-
prehendit, cumq; ille in stuporem versus, & gra-
uiter admiratus, cur illic tam clarus & tam celebris

O 3

famæ

famæ vir moraretur, inquireret: Da mihi, ait, manum tuam, & quæ circa me sunt non auditu, sed tactu disce. Cumq; datam manum fluctibus impressisset, tantus eam ardor absorbit, vt vndique carnes eius dissolutæ diffloerent, & ossa nuda vix hærentibus articulis remanerent. Ad quem clericus, cum nomē, inquit, tuum in tanta benedictione sit apud nos, & fama tua consonis totius Ecclesiæ præconiis celebretur, cur te pestilens hæc vorago distringit, tantoq; incēdio cruciaris? Ad quem Sanctus Episcopus, Nil aliud, ait, in me mansit vltione plectendū, præter hoc tantum, quia, dum in aula Regia cōstitutus, Imperialibus me cōsiliis vehementer implicui, canonicæ Synaxis officia per distincta horarū spatia non persolui. Mane quippe simul omnia caoceruans tota die negotiis ingruentibus secura libertate vacabam: ob hanc itaq; negligentiam horarū ardoris huius fero supplicium, &c. *Cardinalis Petrus Damianus ep. 13. ad Desiderium Abbatem, de quibusdam miraculis,*

Sacerdos orare tenetur pro populo, & pro superandis hostibus inuisibilibus.

36 Ipsi Sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedūt, quia suis precibus ea delent, atq; consumūt: qui quanto digniores fuerint, tanto facilius in necessitatibus, pro quibus clamāt, exaudiuntur. *Alex. 1. q. 1. c. eod. &c. sacrosancta.* Oret Sacerdos Ecclesiæ indefinenter, vt vincat populus, qui sub ipso est hostes inuisibiles Amalechitas, qui

qui sunt dæmones, impugnantes eos, qui pie volunt viuere in Christo. *S. Hieron. dist. 36. c. si quis. Vide inf. p. 2. c. 1. §. 1. de sanctitate. cap. Sacerdotibus, n. 10.*

Sacerdotes præsumt orationibus Ecclesiæ, vt populi preces cum suis in cælum euehant.

PRÆSUMT Sacerdotes orationibus nostris ob 37.
eam rem, vt populi orationes, quæ infirmiores per se sunt, validiores illas complexæ, simul in cælum euehantur. *S. Chrysof. de incomprehensibili Dei natura, & ad populum Antioch. hom. 79. de oratione.*

Gratus debet esse Deo Sacerdos, qui orat pro populo, & qui solitus sit impetrare quod postulat.

SOLLICITE formidandum est, ne, qui placare 38
posse iram Dei creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido nouimus, quia, cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, &c. *S. Gregor. in Pastor. p. 1. c. 11. dist. 491. c. 1. 3. q. 7. c. in grauibus.* Et sit talis, qui orationis vsu & experimento iam didicit, quod obtinere à Domino quæ poposcerit possit. *Idem S. Gregor. ibid. c. 10.*

Emendatiorem esse conuenit populo, quem necesse est orare pro populo.

*Hormisda Papa dist. 61. c. non negamus. Vide inf. p. 2. 39
c. 1. §. 1. de sanctitate cap. cum qui, n. 13.*

De origine Cantus Ecclesiastici, & quare
introducitus.

40 PSALLERE vsum esse primum post Moysen
David Prophetam in magno mysterio, prodit Ec-
clesia: hic enim à pueritia in hoc munus à Deo
specialiter electus, & cantorum princeps, Psalmo-
rumq; thesaurus esse promeruit. Cuius Psalterium
idcirco cum melodia cantilenarū suauium ab Ec-
clesia frequētatur, quo facilius animi ad compun-
ctionem flectantur. *b* Primitiua autem Ecclesia ita
psallebat, vt modico flexu vocis faceret psallen-
tem resonari ita, vt pronuntianti vicinior esset,
quam psallenti. Propter carnales autem in Eccle-
sia, non propter spirituales, cōsuetudo est instituta
canendi; vt qui à verbis non compunguntur, sua-
uitate modulaminis moueantur, &c. *S. Isid. l. i. de
off. c. 5.*

b Primitiua] Hoc, quod Isidorus dicit de primitiua
Ecclesia, *S. August. l. 10. Confessionum c. 33. dat Sancto
Athanasio.*

A quibus sumpsit initiū alterna Psalmo-
rum decantatio.

41 MIRABILIS illa societas, id est, Flavianus &
Diodorus Sacerdotali ministerio nondum potiti
populis tamen admodum placentes, noctibus,
ac diebus cunctos ad pietatis zelum armabant:
isti namq; primi in duas partes choros psallētium
diidentes, ex successione Dauidicam melodiam
cantare docuerunt. Et hoc in Antiochia primitus
fieri

fieri cœpit, & dispersum ad terminos totius orbis
vsque peruenit. *Theodoretus l. 5. Tripart. c. 12. Idem
fere inuenies apud S. Basilium epist. 63.*

De effectu, & laude Cantus.

ALIQVANDO amplius mihi videor honoris eis 42
tribuere, quam decet, dum ipsis sanctis dictis reli-
giosius & ardentius sentio moueri animos no-
stros in flammam pietatis cum ita cantantur, &
omnes affectus spiritus nostri pro suauitate
habere proprios modos in voce, atque cantu,
quorum nescio quæ occulta familiaritate excitan-
tur, &c. Et magis adducor, cantandi consuetudi-
nem approbare in Ecclesia, vt per oblectamenta
aurium infirmior animus in affectum pietatis af-
surgat. *S. August. l. 10. Confess. c. 33. & ep. 119. de riti-
bus Ecclesiæ, c. 18.*

De eodem.

QVANTVM fleui in hymnis & canticis tuis, sua- 43
uis sonitus Ecclesiæ tuæ vocibus acriter commo-
tus? Nam voces illæ influebant auribus meis, &
eliquebatur veritas tua in cor meum, & ex ea
æstuabat inde affectus pietatis, & currebant lacry-
mæ, & bene mihi erat cum eis. *Idem S. August. l. 9.
Confess. c. 6.*

De antiquitate Cantus Christianorum.

SOLITI sunt Christiani statuto die ante lucem 44
conuenire, carmenque Christo dicere secum in-
O 5 uicem,

uicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere; sed ne furta, ne latrocinia, ne adultoria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent, &c. *Plinius iunior. lib. 10. epistolarum ad Traianum ep. 79. Vide S. Dionys. de Eccles. hierarch. c. 2. Tertull. in Apologetico cap. 30. S. Basilium ad clericos Neocæsarienses. S. Gregor. Nazianz. in oratione synodali. Ven. Bedam hom. infra octauam Epiphaniæ. S. Isidorum Etymolog. 34. Cassianum l. 2. c. 10. 12. Philonem Iudæum de Vita theorica supplicum. Euseb. l. 2. Eccles. hist. c. 17. S. Thom. 2. 2. q. 91. art. 2.*

De auctoribus Cantus Ecclesiastici.

45 CANTVS Ecclesiastici fuerunt auctores variis præcipuus fuit Sanctus Gregorius, vt refert *Vvalafrid. Strabo de rebus Ecclesiast. c. 22. Et Berno Augiensis Abbas de quibusdam rebus ad Missæ officium pertinentibus cap. 1.* Hunc cantum postea ad meliorem concentum reduxit S. Leo Papa secundus, Musicis valde eruditus. Antiphonas primi Græci composuerunt, *Auctore S. Isidoro de off. lib. 1. cap. 7.* Hos imitatus S. Ambrosius, Latinos excogitauit hymnos, vt refert *Euseb. hist. Eccles. lib. 1. cap. 18. Tripart. lib. 5. cap. 32.* Quibus S. Hilarius plures addidit, Prudentius etiã, & Sedulius. Responsorialia ab Italis reperta sunt, sic dicta, quod, vno canente, chorus consonando respondebat. *S. Isidorus vbi sup. cap. 8. Cassianus l. 2. c. 20.* Organi consonantiam in Ecclesia ordinauit, & Ecclesiasticam regulam composuit *Vitalianus Papa, maximus diuini cultus obseruator.*

tot, Cuius instrumenti melodia qualiter sit temperanda, extat Decretum Concilij Coloniensis, de officio & vita Clericorum, cap. 15. Vbi Organorum, inquit, melodia in templis sic adhibebitur, ne lasciuam magis, quã deuotionem, excitet; neue, præter hymnos diuinos, cantica spiritualia, quidquam resonet, ac representet.

De Dominica diei, & aliorum festorum, & feriarum obseruatione, & origine

§. II.

SUMMARIVM.

DIEBUS festis nihil operis faciendum, sed feriandum, & iubilandum. & quare 1. 2. 3. Quibus studiis vacandum in eis. 9.

A quibus abstinendum 10.

Christianorum festa ab ipsis Apostolis, vel à plenarijs Concilijs instituta 4. Et quare 5. 6.

De Dominica diei, & aliarum festiuitatum obseruatione 7.

Apostolorum, & Martyrum festiuitates celebranda, & quare, & qualiter. 8.

Feriarum cultus, & origo. II.

MEMENTO, ut diem Sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: Septimo autem die Sabbatum Domini Dei
cui

tui est. Non facies omne opus in eo tu, & filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena, qui est intra portas tuas. *Exodi 20.31, Leuit. 23. Deut. 5.*

2 Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere, &c. 2. *Esd. 8.*

3 Vacate, & videte quoniã ego sum Deus. *Psal. 45.*

Festa Christianorum ab Apostolis instituta vel à plenariis Conciliis.

4 **ILLA**, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel à plenariis Conciliis (quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas) commendata, atque statuta retineri: sicuti quod Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cœlum, & aduentus de cœlo Spiritus sancti anniuersaria solemnitate celebrantur. Et, si quid aliud tale occurrerit, quod seruetur ab vniuersa, quacumque se diffundit Ecclesia. *S. Augustinus ep. 118. dist. 12. c. eod. Quod etiam colligitur ex S. Ignatio ep. ad Philippenses, ibi, Dies festos nolite inhonorare.*

Dies festi cur instituti.

5 **DEO** dona eius in nobis, nosque ipsos vouemus, & reddimus: ei beneficiorum eius solemnitatibus festis, & diebus statutis dicamus, sacramusque memoriam; ne volumine temporum ingrata subre-

subrepat obliuio: ei sacrificamus hostiam humili-
tatis, & laudis in ara cordis, igne feruidæ caritatis.
Idem. S. Aug. de Ciu Dei. l. 10. cap. 4.

De eodem.

OMNES festiuitates pro varietate regionum, 6
diuersaque in honorem Martyrum tempora ideo
à viris prudentibus instituta sunt, ne forte rara
congregatio populi fidem minueret in Christo.
Propterea ergo dies aliqui constituti sunt, vt in
vnum omnes pariter conuenirent, vt è conspectu
mutuo & fides crescat, & lætitia maior oriatur. S.
*Isidorus de Eccles. off. l. 1. c. 35. S. Hieron. in. c. 4. ep. ad
Galatas. Rabanus de institut. clericorum. l. 2. c. 45.*

Dominicis diebus feriandum, & quare.

DOMINICO die à labore terreno cessandum est, 7
atque omni modo orationibus insistendum, vt, si
quid negligentia per sex dies agitur, per diem se-
ptimum, qui est resurrectionis Dominicæ, pre-
cibus expietur. S. Greg. l. II. ep. 3. ad ciues Romanos.
*Concil. Moguntinum sub Carolo can. 36. 37. S. Bonau.
in Pharet. l. 2. c. 45. S. Clemens de constitut. Apost. l. 5.
cap. 19. l. 7. c. 31. 37. De obseruantia huius diei Do-
minicæ, & aliarum festiuitatum per annum, vide
Concil. Matiscon. I. c. 1. & 2. c. 1. 4. Agath. can. 21. 47.
Cabilon. c. 18. Trib. c. 35. Brachar. I. c. 4. S. Fabian. Pa-
pam ep. fin. Burchardum l. 2. c. 81. cum seq. Photium in
Nomocanone tt. 7. c. 4. Gregorium 9. de feriis, c. con-
questus, de consecrat. dist. 3. c. 1. S. Leonem ep. 79. dist.
75. c. quod die.*

Apo-

Apostolorum, & Martyrum festiuitates celebrandæ, & quare, & qualiter.

- 8 FESTIUITATES Apostolorum, seu in honorem Martyrum solemnitates antiqui Patres in uenerationis mysterio celebrari sanxerunt, vel ad excitandam imitationem, vel ut meritis eorum consociamur, atque orationibus adiuuemur; ita tamen, ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum offeramus, quamuis in memorijs Martyrum constituamus altaria, &c. *S. Isid. de Eccles. off. l. 1. c. 34. S. August. l. 2. contra Manichæum c. 21. l. 3. de Ciu. Dei c. 27. Rabanus de instit cler. c. 43. Felix Papa ep. 2. ad Episcopos Gallia.*

Quibus studijs vacandum diebus festis.

- 9 OBSERUEMVS diem Dominicam, fratres, & sanctificemus illam, sicut antiquis præceptum est de *Exo. 20.* sabbato, dicente Legislatore: A vespera usque ad *Leu. 25.* vesperam celebrabitis Sabbata vestra. Videamus, ne otium nostrum vanum sit; sed à vespera diei Sabbati usque ad vesperam Diei Dominicæ, sequestrati à rurali opere, & ab omni negotio soli diuino cultui vacemus. Sic quoque sanctificamus rite Sabbatum Domini, dicente Domino: Omne opus non facietis in eo. Veniat ergo cuicumque possibile sit ad vespertinam, atq; nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu Ecclesiæ pro peccatis suis Deum. Qui vero hoc non possit, saltem in domo sua oret, & non negligat Deo soluere votū, ac reddere pensum seruitutis. In die vero nullus

nullus se à sacra Missarum celebratione separet, neq; otiosus quis domi remaneat ceteris ad Ecclesiam pergentibus, neque in venatione se occupet, & diabolico mancipetur officio, circumuagando campos & siluas clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum, nec orationis verba ex intimo pectore ad Deum proferens. *S. August. serm. 251. de temp. S. Bonau. in speulo disciplinæ. c. 6.*

A quibus rebus abstinendum: diebus festis.

STATVIMVS, secundum quod in lege Dominus **10** mandauit, vt opera seruilia diebus Dominicis nō agantur, vt nec viri ruralia exercent, nec in vinea colenda, nec in campis arando, vel metendo, vel fenum secando, vel sepem ponendo, vel in siluis stirpardo, vel arbores cædere, vel in petris laborare, nec ad placita conueniant, nec mercatus fiat, nec venationes exercentur. *Concil. apud S. Medardum. c. 5. secundum Iuon. p. 4. c. 17. & Burchard. l. 2. c. 82. licet ibi non reperiatur. Vide Concil. Paris. lib. 1. cap. 50.*

De feriarum cultu, & origine.

FERIAS habere Clerū primus Papa Siluester **11** dicit, cui Deo soli vacāti numquam militi, vel negotiationem liceat exercere mundanam, dicente Psalmographo: Vacate, & videte quoniā ego sum Deus. itemq; Apostolo; Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus. Et primum quidem diem, qua & lux in principio facta est, & Christi est resur-

Psa. 45.

2. Ti. 2.

resurrectio celebrata, Dominicum nuncupauit. Quod illi nomen iam primis Ecclesie temporibus fuisse inditum, testatur S. Ioannes, qui dicit in *Apo. 14.* *pocalypsi: Fui in Spiritu in die Dominico. Deinde secundam feriam, tertiam feriam, quartam, quintam, & sextam de suo adnectens, Sabbarum ex veteri scriptura retinuit. Ven. Beda de temporum ratione c. 6. de temporibus c. 4. de ratione computi c. 5. Rabanus de instit. cler. l. 2. c. 46.*

Aduerte, quod hæc nomenclatura Feriarum non recens à S. Siluestro primum excogitata est: nam ab antiquioribus Ecclesiasticis scriptoribus reperitur usurpata. Nam Tertullianus contra Psychicos c. 8. frequenter meminit de quarta, & sexta feria, & c. 14. & contra Iudeos c. 4. & S. Hieronymus ad Algasiam ep. 141. explicans illud Apostoli; Nemo vos iudicet in parte diei festi. Ut alios, inquit, dies festos putent, alios non festos: nobis enim, qui in Christum credimus resurgentem, iugis, & aterna festiuitas est.

